

Капранов Я. В.,

доктор філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І. В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету**Глуценко М. П.,**старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Київського національного торговельно-економічного університету

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКО-АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ГОТОВИХ ПЕРЕКЛАДІВ, ВИКОНАНИХ ЛЮДИНОЮ ТА МАШИНОЮ)

Анотація. У статті здійснено інтерпретацію готових двох англомовних перекладів (виконаного людиною-перекладачем і машиною) французькомовного фрагмента інструкції до препарату Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules, в результаті чого вдалося зафіксувати зсуви і збіги в мовах перекладу на лексичному і синтаксичному рівнях.

Теоретична концепція статті ґрунтується на трьох положеннях про штучний інтелект: 1) «інтелект» та «інтелектуалізм»: якщо інтелект – алгоритм вирішення тих завдань, які були поставлені свідомістю людини, то інтелектуалізм – філософське вчення, що ставить на першу позицію пізнання за допомогою інтелекту, метафізично віддаляючи його від чуттєвого пізнання і практики, тому будь-який алгоритм піддається програмному опису й моделюванню, що й привело до появи поняття «штучний інтелект» – створення алгоритмів штучним способом; 2) природний інтелект vs штучний інтелект: якщо природний інтелект – людина як природна істота, яка не може відображати світ, яким він стає під впливом науково-технічного прогресу, то штучний інтелект пов'язаний зі структурою пізнавальних здібностей; 3) сильний vs слабкий штучний інтелект: якщо сильний штучний інтелект – машинний аналог людського розуму, то слабкий штучний інтелект – програми, призначені надавати допомогу людині в її інтелектуальній діяльності; 4) машинний переклад – виконана на комп'ютері дія з перетворення тексту однією природною мовою в еквівалентний за змістом текст іншою мовою, а також результат такої дії.

У процесі проведеної інтерпретації вдалося зафіксувати, з одного боку, *перекладацькі зсуви* як на лексичному рівні, що характеризуються переходом одного лексико-семантичного варіанта в мові оригіналу₁ в інший в мові оригіналу₂, так і на синтаксичному рівні, що характеризується переважно зміною порядку слів у реченні мови оригіналу₁ і мови оригіналу₂; а з іншого боку, *перекладацькі збіги* простежуються як на лексичному, так і на семантичному рівні, що пояснюється повною відповідністю сприйняття свідомістю людини і штучної свідомості машини різних контекстів.

Ключові слова: інтерпретація, мова оригіналу, мова перекладу, інтелект, інтелектуалізм, природний інтелект, штучний інтелект, сильний інтелект, слабкий штучний інтелект, машинний переклад.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку перекладознавства простежується оновлення й удосконалення

методологічного, зокрема інтерпретаційного/трансформаційного тощо, інструментарію дослідження мови оригіналу (далі – МО) і мови перекладу (далі – МП) за рахунок актуалізації у XX ст. двох світів – природного / живого і штучного / мертвого – двох вимірів для досягнення адекватного перекладу (К.В. Кулеміна, Д.І. Лебедев та ін.) текстів великого обсягу, які належать до дискурсів різних типів (переважно наукового, технічного, юридичного тощо). Стає зрозумілим, що якщо ключовим інструментом першого виміру є *фігура перекладача*, тобто людина-перекладач, то другого – *машина, робот* тощо. Звичайно, поряд із *природним інтелектом фігури перекладача* і його *перекладацьких компетенцій* актуалізувався *штучний інтелект* (англ. *artificial intelligence, AI*), що був уведений у науковий і професійний обіг Дж. Маккарті в 1956 р. [1, р. 4]. Це привело до появи різних систем машинного перекладу в межах перекладацьких технологій, які набувають широкої популярності не лише в європейському просторі перекладацької діяльності (див. працю «Переводческие технологии для Европы», 2008 р.), але і на території України.

Для перекладознавства взагалі і перекладацької діяльності зокрема поняття *машинний переклад* (Y. Wilks та ін.) – один із розділів комп'ютерної лінгвістики з вивчення процесів, які відбуваються під час перекладу текстів з однієї людської мови на іншу за допомогою спеціального виду інтелектуальної діяльності [2, с. 4] – належить до кола проблем штучного інтелекту.

Така постановка проблеми спонукає як дослідників-теоретиків, так і дослідників-практиків розглянути основні принципи роботи з перекладацькими технологіями і запропонувати, ймовірно, власний алгоритм роботи з ними, коли йдеться про тексти великого обсягу, які належать до дискурсів різних типів.

Мета статті – здійснити інтерпретацію французько-англійських текстів медичного дискурсу, послуговуючись прикладами готових перекладів, виконаних людиною і машиною.

Завдання статті:

- здійснити екскурс в історію розуміння і формування понять «інтелект» й «інтелектуалізм»;
- розглянути взаємовідношення понять «природний інтелект» і «штучний інтелект»;
- надати характеристики сильного й слабого штучного інтелекту;
- машинна система перекладу як вид штучного інтелекту;

– здійснити інтерпретацію двох фрагментів французько-англійських текстів медичного дискурсу.

Матеріал – французькомовний фрагмент інструкції до препарату Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules і його готові два англійськомовні переклади: а) англійськомовний фрагмент перекладу, виконаний людиною-перекладачем; б) англійськомовний фрагмент перекладу, виконаний за допомогою системи машинного перекладу GoogleTranslate.

Огляд наукової літератури. Штучний інтелект залишається об'єктом вивчення різних галузей знань, починаючи від математики (А. Turing) і закінчуючи філософією (J. Copeland), представники яких спробували назвати основні підходи, які дають змогу зрозуміти його проблематику: біологічний (Дж. Маккарті та ін.), інтуїтивний (А. Turing), роботехнічний (R. Goebel, A. Mackworth, P. Norvig, D. Poole, S. J. Russell). При цьому для перекладознавства ключовим виявився машинний підхід (R. Goebel, G. Luger, A. Mackworth, N. Nilsson, P. Norvig, D. Poole, S. J. Russell, W. Stubblefield), сутність якого зводиться до самостійного отримання знання інтелектуальною системою в процесі її роботи, що відповідає проблематиці машинного навчання (R. Goebel, G. Luger, A. Mackworth, N. Nilsson, P. Norvig, D. Poole, S. J. Russell, W. Stubblefield). Цей та інші підходи дали поштовх до появи систем машинного перекладу.

Виклад основного матеріалу.

1. Логіко-філософське розуміння понять «інтелект» й «інтелектуалізм»

Якщо звернутися до логіко-філософського розуміння поняття «інтелект», то в «Філософском словаре» зазначено так: «інтелект – розум людини, тобто її здатність мислити й міркувати» [3, с. 180]. Інакше кажучи, інтелект пов'язаний із «проникливістю» й інтуїтивною здатністю людини [там само], тобто її когнітивними і пізнавальними здібностями, або «функціями» (абстракція, здатність судження, порівняння та ін.) [там само]. У зв'язку з цим *інтелект* є «системою пізнавальних здібностей, яка функціонує як сукупність універсальних процедур, що дозволяють на свідомому рівні будувати конкретні алгоритми розв'язання окремих творчих завдань» [4].

Поряд із поняттям *інтелект* актуалізується поняття *інтелектуалізм* (лат. intellectualis – розумовий), яке в «Філософском словаре» витлумачується як «філософське вчення, що ставить на перший план пізнання за допомогою інтелекту і метафізично віддаляючи його від чуттєвого пізнання і практики» [5]. Варто сказати, що перше і друге поняття формувалися ще в епоху Середньовіччя, коли представники (Ф. Аквінський, У. Оккам, Д. Скот та ін.) поставили дискусійне питання з приводу залежності двох елементів: 1) воля людини залежить від інтелекту; 2) інтелект залежить від волі людини [6, с. 279].

У цьому контексті варто зазначити, що якщо Ф. Аквінський був прихильником першої позиції, то У. Оккам і Д. Скот – другої.

В.В. Соколов писав, що Ф. Аквінський називає зазначену вище проблему «душі» й «тіла», який «уважав поєднання душі й тіла нормальним явищем буття» [7, с. 279]. Дослідник додає, що тіло – це «не пута для душі», а її необхідне доповнення. У зв'язку з цим *інтелект* залежить від волі. Адже для того, щоб діяти морально, сама людина покликана поважати «природний порядок» в особистому житті й суспільстві [8, с. 474]. При цьому Д. Скот змістив проблему співвідношення «інтелекту» й «волі» до сфери гносеології й логіки. Дослідник розмежовує «реальне» й «формальне», уявне й логічне.

В.В. Соколов доходить висновку, що «найважливішим проявом першого є розрізнення між матерією й формою, а другого – між сутністю речі як тієї чи іншої спільності і її існуванням як неповторної індивідуальності» [9, с. 304]. До речі, Д. Скот говорить про ідею розрізнення «абстрактних» і «конкретних» понять. У його працях простежується поняття «інтенції» як певної спрямованості «людської свідомості на зовнішній об'єкт (первинна інтенція) або на свідомість (вторинна інтенція, що має гносеологічний і логічний зміст)» [там само].

2. Природний інтелект vs штучний інтелект

Нині філософське розуміння інтелекту, інтелектуалізму та інших суміжних з ними понять привело до актуалізації уваги на двох термінологічних дескрипціях – «природний інтелект» і «штучний інтелект».

Як зазначає О.В. Пушкарьов, природне й штучне часто описується в «телеологічних» термінах: цілі, проекти, норми, техніки тощо. Дослідник додає, що сам «природний» механізм, що описується в поняттях «об'єктивувати явища», спонтанні процеси фіксується за допомогою законів і закономірностей, спрямованих на процес «об'єктивувати» явищ [10, с. 79]. У зв'язку з цим розуміння як форма існування людини в штучному середовищі історичним чином пов'язано з «пізнанням» і «до-/перед-розумінням». О.В. Пушкарьов зауважує, що «в процесі раціональної трактування «духовності» людини останнє є тотожним до свідомості» [там само, с. 79]. Це означає, що в процесі раціоналістичного пізнання реальності саме пізнання виступає як «субстанція», що формується активністю суб'єкта, що «в такому випадку змінюватися і існувати означає – пізнавати» [11, с. 147].

На думку О.В. Пушкарьова, вельми розширене витлумачення понять «штучне» й «природне», порівняно з традиційними опозиціями типу «культура – природа», «розум – інстинкт», набуло поширення в різних підходах [12, с. 82]. Дослідник, посилаючись на А.Ю. Бабайцева, помічає, що можна розширити, поширити вживання поняття «природне» на сам процес «культурної еволюції» [13, с. 441]. При цьому саме розуміння «природного» набуває «спонтанність» і, ймовірно, незалежність від «свідомих намірів окремих індивідів» [там само]. К. Поппер, навпаки, на перший план ставить дослідження «штучного», тобто штучний характер моральних і культурних норм [14, с. 82].

Взагалі, проблема співвідношення природного і штучного розглядалася різними поколіннями дослідників. Так, у сучасних умовах категорії «природного» й «штучного» часто вживаються не лише в загальній «пояснювальній функції», а як: «1) конструктивні елементи низки онтологічних схем, 2) методологічний засіб аналізу конкретних систем діяльності, 3) реальний принцип самовизначення в діяльності відносно до її матеріалу й предмету, що дає підстави для прояву активності (введення й ініціювання чинників прояву свободи й творчості) і пасивності (прийняття даності, обліку чинників й умов, дотримання законів)» [15, с. 442].

Природний інтелект пов'язаний з тим, що він постійно звернений до культурної традиції. А ця традиція завжди пов'язана зі здатністю перетворювати будь-які «абстракції» в щось душевно-образне й ціннісне, ясне й осмислене, часто, в сам «повсякденний» світ, де людина хоча і постає в своїй уяві, тим не менш, її інтелектуальна діяльність майже ніколи не переривається у свій зв'язок із творчістю, а навпаки, наповнюється

духом «мистецтва», який хоча і виявляється вельми віддаленим від ігрового начала, проте постійно як би «висвічує» речове й подієве бачення світу, яке, в свою чергу, перетворює людину в духовну істоту [16, с. 90].

Уперше поняття «штучний інтелект» в науковий обіг було введено Дж. Маккарті, кібернетиком, який працював у Стенфордському університеті в другій половині 50-х рр. XIX ст. [17, р. 12–14]. Так, у його дослідженнях надано дефініцію поняття «штучний інтелект», що означає «моделювання процесів людського інтелекту за допомогою машин, комп'ютерних систем, яке включає навчання (отримання інформації й правила її використання), міркування (використання правил для досягнення приблизних або певних висновків) і самокорекцію [18]. При цьому інші дослідники вважають, що штучний інтелект – складна кібернетична програмно-комп'ютерна система за наявності функціонально-когнітивної архітектури і власних обчислювальних потужностей, яка має субстантивні властивості, у тому числі й певну суб'єктність як інтелектуальний агент; високий рівень можливостей сприйняття, розпізнавання, аналізу, оцінки та моделювання навколишнього середовища і відносин у ній, прийняття самостійних рішень і коригування власних алгоритмів, відтворення когнітивних функцій; здібності до самореферентної адаптації своєї поведінки, глибокого самонавчання, з метою розв'язання різних завдань конкретного класу, або самоомологацією шляхом вироблення омологованих протоколів і способів комунікації всередині самої системи, виконання певних когнітивних функцій, що сьогодні належать до виключної компетенції людини, в тому числі виконання творчих завдань, накопичення досвіду та ін. [19, с. 91–109].

Більшою мірою схиляємося до визначення *штучного інтелекту*, поданого О.А. Ястребовим, як результату діяльності людини, що є складною сукупністю комунікаційних й технологічних взаємозв'язків, що має здатність логічно мислити, керувати своїми діями і коригувати свої рішення у разі зміни зовнішніх умов [20, с. 41].

Тому ключовою фігурою для *природного інтелекту* є людина як природна істота, яка не може відображати світ, яким він стає під впливом науково-технічного прогресу. Різноманітний світ духовності людини діє на саме сприйняття дійсності. Але зміст життя людини далеко не вичерпується дискурсивно-логічним мисленням. Межі цього мислення ставить людська природа. Хоча духовний світ людини визначається її природним «субстратом», самі форми свідомості виявляються далеко не ізольованими від пристрою свого «носія», який спрямований на виявлення «образно-естетичної» дії, на саму наочність переживання неповторності свого буття, яка, в свою чергу, встає у співвідношення до способів задоволення потреби людини в моральному світі [21, с. 90].

У зв'язку з цим науково-технічним прогресом актуалізується *штучний інтелект*, який має свою структуру, яка, за версією О.В. Пушкарьова, пов'язана зі структурою пізнавальних здібностей. Звичайно, штучну дію важко розглядати як дію цілком закономірну. Дія виступає як закономірна, на думку І. Канта, якщо її причиною є умова можливості самої дії. Але штучна дія, як і природна дія, не завжди призводить до результату [там само, с. 90].

Оскільки завдання створення штучного розуму має інформаційний характер, то і рівень матерії, і рівень розуму варто було б оголосити інформаційними системами. Ці системи між

собою ніяк не співвідносяться. У процесі пізнання навколишнього світу сама людина виступає за межі всього, що пізнається. Пізнавати можна щось зовнішнє. Внутрішнє ж стикається з труднощами пізнання. Попри те, що людина неодмінно бажає створити штучну людину, О.В. Пушкарьов надає дати аналіз того, чим штучний інтелект може відрізнитися від природного, чисто людського [там само, с. 91].

По-перше, роботи, як правило, мають форми, наближені до людських, але штучний інтелект зовсім не обов'язково стикається з наближенням до людського організму. По-друге, сама організація людини має справу з різного роду складнощами. Деякі з сучасних роботів за рівнем складності можна порівняти з мозком людини. По-третє, людський інтелект відрізняється здатністю до саморозвитку. Людська здатність, взята сама по собі, характеризується тим, що людина в своїх алгоритмах намагається врахувати всі попередні сигнали; вона, в принципі, ґрунтується на минулому соціокультурному досвіді. Штучний же розум, в принципі, індіферентний до минулого, але, тим не менш, відрізняється передбачуваністю подій [там само, с. 92].

Отже, природне і штучне ґрунтується на тому, що соціальна, духовна природа людини не обмежена «природною мораллю», на відміну від життя тварин, але така природа вимагає свого осмислення в моральних «координатах».

3. Сильний vs слабкий штучний інтелект

Нині постулюють дві теорії штучного інтелекту – сильну і слабку: якщо *сильний ШІ* (універсальний ШІ, або ШІ людського розуму) – це «машинний аналог людського розуму» [22, р. 311], то *слабкий ШІ* – це програми, призначені надавати «допомогу людині в її інтелектуальній діяльності» [23, с. 68]. Інакше кажучи, слабкий ШІ може вирішувати вузький спектр завдань, а тому не може досягти рівня сильного ШІ, який, за словами В.Г. Пушкіна, «здаген розуміти природну мову так само, як розуміє її доросла людина» [там само, с. 69].

Варто наголосити, що «слабкий» штучний інтелект здатен виконувати певні види завдань і ними ж обмежений. Натомість «сильний» штучний інтелект – це реальний або гіпотетичний тип названої технології, який може досягти або перевищити рівень людського інтелекту і застосовувати свої здібності вирішення завдань до будь-яких проблем, подібно до людського мозку [24, р. 3].

4. Машинна система перекладу як вид штучного інтелекту

У науковій літературі простежується велика кількість дефініцій для поняття «машинний переклад». Так, спочатку цей термін означав лише автоматичні системи, що працюють без участі людини [25, р. 326].

Якщо Європейська асоціація машинного перекладу надала таке визначення: «використання комп'ютера для перекладу тексту з однієї природної мови на іншу мову» [26], то Міжнародна асоціація машинного перекладу визначає машинний переклад як «одноразове введення повного речення і генерування відповідного йому повного речення» [27]. Звертаємо увагу на те, що жодне з цих визначень не передбачає втручання людських ресурсів.

У зв'язку з цим академічна спільнота мають різні погляди на визначення машинного перекладу щодо участі людини в цьому процесі. Цей термін продовжують застосовувати для позначення повністю автоматизованих систем, навіть і за участі людини [28, р. 1–11].

Машинний переклад – виконана на комп'ютері дія з перетворення тексту однією природною мовою в еквівалентний за змістом текст іншою мовою, а також результат такої дії [29, с. 127].

У «Тлумачному перекладознавчому словнику наведено такі дефініції поняття «машинний переклад»: 1) автоматичний переклад тексту на основі заданої програми, здійснюваної ЕОМ; 2) галузь мовознавства, що розробляє теорію такого перекладу на основі докорінного перегляду основних положень і методів лінгвістики; 3) автоматизована обробка інформації в умовах двомовної ситуації – передача тексту з однієї людської (природної) мови на іншу; 4) переклад з використанням машин (ЕОМ, комп'ютера); 5) загальний процес переробки інформації в умовах двомовної ситуації на будь-якому етапі використання (і розвитку) технічних засобів; 6) процес перекладу тексту з однієї мови (природної або штучної) на іншу (природну або штучну), здійснюваний на електронній цифровій обчислювальній машині [30, с. 107].

5. Інтерпретація фрагментів французько-українських текстів медичного дискурсу

У цьому параграфі спробуємо здійснити інтерпретацію французькомовного тексту медичного дискурсу і визначити основні зсуви і незбіги у двох фрагментах текстів, виконаних, з одного боку, людиною-перекладачем, а з іншого – системою машинного перекладу GoogleTranslate (див. табл. 1).

Подані фрагменти текстів – це: 1) французькомовний фрагмент тексту (далі – МО) і 2) два англійськомовні фрагменти текстів: а) фрагмент перекладу, виконаний людиною-перекладачем (далі – МП₁); б) фрагмент перекладу, виконаний за допомогою системи машинного перекладу GoogleTranslate (далі – МП₂). Спробуємо проаналізувати два останні фрагменти для фіксації, з одного боку, перекладацьких зсувів, а з іншого боку, перекладацьких збігів.

Звертаємо увагу на те, що перекладацька інтерпретація буде спрямована на аналіз елементів на лексичному і синтаксичному рівнях.

На **лексичному рівні** зафіксовано:

1) *перекладацькі зсуви*: МО *Solaire* – МП₁ *Sun* – МП₂ *Solaire*; МО *Un complément alimentaire* – МП₁ *A dietary supplement* – МП₂ *A food supplement*; МО МП₁ *that* – МП₂ *which*; МО *efficacité* – МП₁ *efficiency* – МП₂ *effectiveness*; МО *L'effet bonne mine* – МП₁ *The effect looks good* – МП₂ *The healthy glow effect*; МО *luminosité* – МП₁ *brightness* – МП₂ *luminosity*; МО *d'algues* – МП₁ *seaweed* – МП₂ *algae*; МО *Le capital de la peau* – МП₁ *The capital of the skin* – МП₂ *The skin's capital* та ін.

2) *перекладацькі збіги*: МО *Capsules* – МП₁ *Capsules* – МП₂ *Capsules*; МО *base d'actifs végétaux* – МП₁ *plant active ingredients* – МП₂ *plant active ingredients*; МО *la pigmentation normale de la peau* – МП₁ *normal pigmentation of the skin* – МП₂ *normal pigmentation of the skin*; МО *antioxydants (Vitamine E et du Sélénium)* – МП₁ *antioxidants (Vitamin E and Selenium)* – МП₂ *antioxidants (Vitamin E and Selenium)* та ін.

На **синтаксичному рівні** зафіксовано:

1) *перекладацькі зсуви*:

– МО *Qui ne rêve pas en revenant des vacances d'été d'avoir un joli teint halé?* – МП₁ *Who does not dream when coming back from summer holidays to have a nice halted complexion?* – МП₂ *Who doesn't dream of having a pretty tanned complexion when they come back from summer vacation?*

У МП₁ повністю змінено порядок слів відповідно до правил англійської мови. При цьому в МП₂ машина відтворила слово в слово, як це подано в МО, хоча, наприклад, окремі лексичні одиниці повністю збігаються: МО *d'été d'avoir* – МП₁ *summer* – МП₂ *summer*; МО *teint* – МП₁ *complexion* – МП₂ *complexion*.

2) *перекладацькі збіги*:

– МО *Sa sélection d'ingrédients de haute technicité permet de bien préparer la peau pour une pigmentation optimale.* – МП₁ *Its selection of high-tech ingredients helps to prepare the skin for optimal pigmentation.* – МП₂ *Its selection of high-tech ingredients helps to prepare the skin for optimal pigmentation.*

– МО *Le Bêta-Carotène, précurseur de la Vitamine A, joue un rôle sur la beauté de la peau.* – МП₁ *Beta Carotene, a precursor of Vitamin A, plays a role in the beauty of the skin.* – МП₂ *Beta-Carotene, a precursor of Vitamin A, plays a role in the beauty of the skin.*

Речення МО повністю збігається при його відтворенні в МП₁ і МП₂, хоча *Le Bêta-Carotène* в МП₁ *Beta Carotene* написано не через дефіс, а в МП₂ *Beta-Carotene* – через дефіс, що жодним чином не порушує семантичного наповнення цієї лексико-термінологічної одиниці.

– МО *Le soleil s'installe et on a tous envie d'avoir une belle peau dorée ! Idéalement, cela demande de se préparer quelques semaines en avance...* – МП₁ *The sun sets and we all want to have a beautiful golden skin! Ideally, it requires to prepare a few weeks in advance ...* – МП₂ *The sun is setting in and we all want to have beautiful golden skin! Ideally, this requires preparing a few weeks in advance ...*

Речення МО частково збігається при його відтворенні в МП₁ і МП₂, що пояснюється тим, що: якщо в МП₁ перекладач застосовує теперішній простий час (англ. *Present Simple Tense*) – **sets**, то в МП₂ машина застосовує теперішній тривалий час (англ. *Present Continuous Tense*) – **is setting**. При цьому збіг в МП₁ і МП₂ простежується при виборі лексичної одиниці *to prepare*, хоча її репрезентація характеризується зсувом при виборі граматичної категорії: якщо в МП₁ перекладач обирає простий інфінітив (англ. *Simple Infinitive*) – **to prepare**, то в МП₂ машина обирає простий герундій (англ. *Simple Gerund*) – **preparing**.

Отже, як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях простежуються зсуви і збіги при відтворенні текстів медичного дискурсу зі спеціалізованою термінологією, які не є випадковими, а характеризуються перекладацькими закономірностями.

Варто зазначити, що якщо встановлені зсуви підтверджуються дотриманням як *традиційних способів перекладу*: на **лексичному рівні**: аналогія: МО *d'algues* – МП₁ *seaweed* – МП₂ *algae*; еквівалентний переклад: МО *Solaire* – МП₁ *Sun* – МП₂ *Solaire*; МО *Un complément alimentaire* – МП₁ *A dietary supplement* – МП₂ *A food supplement*; так і *перекладацьких трансформацій*: на **синтаксичному рівні**: повна реорганізація речення: МО *Qui ne rêve pas en revenant des vacances d'été d'avoir un joli teint halé ?* – МП₁ *Who does not dream when coming back from summer holidays to have a nice halted complexion?* – МП₂ *Who doesn't dream of having a pretty tanned complexion when they come back from summer vacation?*, то збіги підтверджуються дотриманням як *традиційних способів перекладу*: на **лексичному рівні**: *транслітерація*: МО *Capsules* – МП₁ *Capsules* – МП₂ *Capsules*, МО *antioxydants (Vitamine E et du Sélénium)* – МП₁ *antioxidants (Vitamin E and Selenium)* – МП₂

Фрагмент французькомовної інструкції до медичного препарату Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules і його два англійськомовні переклади

Французькомовний текст медичного дискурсу [31]	
<p><u>Nutrisanté Derma Solaire Bronzage 150 Capsules</u> Un complément alimentaire à base d'actifs végétaux d'origine naturelle qui prépare, active et prolonge le bronzage. Sa sélection d'ingrédients de haute technicité permet de bien préparer la peau pour une pigmentation optimale. <u>Description de Nutrisanté Derma Solaire Bronzage 150 Capsules</u> Nutrisanté Derma Solaire Bronzage 150 capsules permet une efficacité optimale sur : – L'effet bonne mine, car il contient du Cuivre, nécessaire à la Mélanine (pigment responsable de la couleur de la peau), il participe à la pigmentation normale de la peau et optimise sa luminosité. Il contient également des caroténoïdes (issus d'algues et de tomate) qui aident à apporter un hâle naturel. – Le capital de la peau, grâce à l'action des antioxydants (Vitamine E et du Sélénium) qui aident à protéger les cellules contre le stress oxydatif. Le Bêta-Carotène, précurseur de la Vitamine A, joue un rôle sur la beauté de la peau. <u>Nos conseils et avis d'experts en pharmacie</u> Qui ne rêve pas en revenant des vacances d'été d'avoir un joli teint halé? Rester bronzé encore quelques semaines après les vacances, c'est bon pour le moral. Le soleil s'installe et on a tous envie d'avoir une belle peau dorée ! Idéalement, cela demande de se préparer quelques semaines en avance... Le bronzage n'en sera que plus beau et plus durable! <u>Voici quelques gestes simples pour conserver son bronzage.</u> – Hydratez vous: C'est moins sexy que le Mojito de 20h, juste après la dernière baignade, en attendant le coucher du soleil quand la peau sent bon le sable chaud. Mais le bronzage, ça reste une cicatrice ! Donc pour le garder, il faut bien se désaltérer, sinon, c'est le pelage qui s'installe. Hydratée, la peau va pouvoir se préserver, se retendre et le bronzage restera plus longtemps. – Faites des gommages: Sous l'effet des rayons ultraviolets, la peau s'épaissit et les cellules, meurent, provoquant la formation de peaux mortes. Pour s'en débarrasser sans aggraver l'épiderme, un gommage doux une fois par semaine est le bienvenu. – Utilisez les bonnes crèmes hydratantes: Au retour des vacances, la peau est souvent desséchée. Elle a subi les agressions du soleil, du vent et parfois de l'eau salée, sans protection adaptée. On applique de la crème hydratante 2 fois par jour pour éviter qu'elle ne desquam. on utilise des crèmes huiles, laits ou beurres les plus hydratants possible.</p>	
Фрагмент перекладу, виконаний людиною-перекладачем [32]	Фрагмент перекладу, виконаний за допомогою системи машинного перекладу GoogleTranslate
<p><u>Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules</u> A dietary supplement based on plant active ingredients of natural origin that prepares, activates and prolongs the tan. Its selection of high-tech ingredients helps to prepare the skin for optimal pigmentation. <u>Description of Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules</u> Nutrisanté Derma Solar Tanning 150 capsules allows optimal efficiency on: – The effect looks good because it contains Copper, necessary for Melanin (pigment responsible for the color of the skin), it participates in the normal pigmentation of the skin and optimizes its brightness. It also contains carotenoids (from seaweed and tomato) that help bring a natural tan. – The capital of the skin, thanks to the action of antioxidants (Vitamin E and Selenium) that help protect cells against oxidative stress. Beta Carotene, a precursor of Vitamin A, plays a role in the beauty of the skin. <u>Our advice and expert advice in pharmacy</u> Who does not dream when coming back from summer holidays to have a nice halted complexion? Stay tanned again a few weeks after the holidays, it's good for morale. The sun sets and we all want to have a beautiful golden skin! Ideally, it requires to prepare a few weeks in advance ... The tan will be all the more beautiful and more durable! Here are some simple things to keep your tan. – Moisturize: It is less sexy than the Mojito of 20h, just after the last swim, waiting for the sunset when the skin smells like hot sand. But tanning is still a scar! So to keep it, it is necessary to drink well, if not, it is the coat that settles. Moisturized, the skin will be able to preserve itself, to be retightened and the tan will remain longer. – Make scrubs: Under the effect of ultraviolet rays, the skin thickens and cells die, causing the formation of dead skin. To get rid of it without attacking the skin, a gentle exfoliation once a week is welcome. – Use the right moisturizing creams: After the holidays, the skin is often dry. It has suffered attacks from the sun, wind and sometimes salt water, without adequate protection. Apply moisturizer 2 times a day to prevent it from peeling. We use creams, oils, milks or butters the most moisturizing possible.</p>	<p><u>Nutrisanté Derma Solaire Tanning 150 Capsules</u> A food supplement based on plant active ingredients of natural origin which prepares, activates and prolongs the tan. Its selection of high-tech ingredients helps prepare the skin for optimal pigmentation. <u>Description of Nutrisanté Derma Solaire Tanning 150 Capsules</u> Nutrisanté Derma Solaire Tanning 150 capsules allows optimal effectiveness on: – The healthy glow effect, because it contains Copper, necessary for Melanin (pigment responsible for the color of the skin), it participates in the normal pigmentation of the skin and optimizes its luminosity. It also contains carotenoids (from algae and tomato) which help bring a natural tan. – The skin's capital, thanks to the action of antioxidants (Vitamin E and Selenium) which help protect cells against oxidative stress. Beta-Carotene, a precursor of Vitamin A, plays a role in the beauty of the skin. <u>Our advice and expert opinions in pharmacy</u> Who doesn't dream of having a pretty tanned complexion when they come back from summer vacation? Staying tanned for a few more weeks after the holidays is good for your morale. The sun is setting in and we all want to have beautiful golden skin! Ideally, this requires preparing a few weeks in advance ... The tan will only be more beautiful and longer lasting! Here are some simple steps to keep your tan. – Hydrate yourself: It's less sexy than the 8pm Mojito, just after the last swim, while waiting for the sun to set when your skin smells of hot sand. But tanning is still a scar! So to keep it, you have to quench your thirst, otherwise, it's the coat that sets in. Hydrated, the skin will be able to preserve itself, tighten up and the tan will stay longer. – Scrub: Under the effect of ultraviolet rays, the skin thickens and cells die, causing dead skin to form. To get rid of it without damaging the skin, a gentle exfoliation once a week is welcome. – Use the right moisturizers: When you return from vacation, the skin is often dry. She has suffered the attacks of the sun, the wind and sometimes salt water, without adequate protection. Apply moisturizer twice a day to prevent flaking. We use creams, oils, milks or butters that are as moisturizing as possible.</p>

antioxydants (Vitamin E and Selenium); *калькування*: MO la **pigmentation** normale de la peau – МП₁ normal **pigmentation** of the skin – МП₂ normal **pigmentation** of the skin; так і *перекладацьких трансформацій*: на синтаксичному рівні: *граматична заміна*: MO Idéalement, cela demande de se préparer quelques semaines en avance... – МП₁ Ideally, it requires **to prepare** a few weeks in advance ... – МП₂ Ideally, this requires **preparing** a few weeks in advance ...

Висновки. Можна констатувати, що системи машинного перекладу як інструменти штучного інтелекту і дотепер перебувають на стадії вдосконалення, хоча мають досить потужну базу лексикографічних джерел різних типів (довідників, словників), проте потребують усе більшого залучення людських ресурсів для досягнення адекватного перекладу тексту.

Проведена інтерпретація готових двох фрагментів перекладів продемонструвала таке: *перекладацькі зсуви* зафіксовано як

на лексичному рівні, що характеризуються переходом одного лексико-семантичного варіанта в мові оригіналі₁, в інший в мові оригіналі₂, так і на синтаксичному рівні, що характеризується переважно зміною порядку слів у реченні мови оригіналу₁ і мови оригіналу₂; *перекладацькі збіги* простежуються як на лексичному, так і семантичному рівні, що пояснюється повною відповідністю сприйняття свідомістю людини і штучної свідомості машини різних контекстів.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у залученні до інтерпретації інших фрагментів текстів різних дискурсів (наприклад, технічного, юридичного) для визначення ключових тенденцій штучного інтелекту взагалі і систем машинного перекладу зокрема.

Література:

- Smith C. Introduction. The History of Artificial Intelligence. Seattle (WA, USA): University of Washington, 2006. 27 p.
- Картбаев А.Ж. Разработка модели и методов статистического машинного перевода с приложением к казахскому языку: дис. ... доктора философии: 6D070300 Информационные системы. Алматы, 2018. 113 с.
- Философский словарь: Основан Г. Шмидтом. 22-е изд., новое, перераб. изд. / под ред. Г. Шишкоффа; общ. ред. В.А. Малинина. М.: Республика, 2003. 575 с.
- Трухан А.В. Искусственный интеллект и сознание человека. URL: http://www.bsuir.by/m/12_100229.
- Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. 4-е изд. М.: Политиздат, 1981. 445 с.
- Соколов В.В. Средневековая философия. 2-е изд., испр. и доп. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 352 с.
- Соколов В.В. Средневековая философия. 2-е изд., испр. и доп. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 352 с.
- Философский словарь: Основан Г. Шмидтом. 22-е изд., новое, перераб. изд. / под ред. Г. Шишкоффа; общ. ред. В. А. Малинина. М.: Республика, 2003. 575 с.
- Соколов В.В. Средневековая философия. 2-е изд., испр. и доп. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 352 с.
- Сайт Европейской ассоциации машинного перевода EAMT / European Association for Machine Translation EAMT. URL: <http://www.eamt.org/mt.html>
- Кутырёв В.А. Естественное и искусственное: борьба миров. Нижний Новгород: Изд-во «Нижний Новгород». 1994. 200 с.
- Пушкарев А.В. Философские основания искусственного интеллекта: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01 – онтология и теория познания. Уфа, 2017. 164 с.
- Бабайцев А.Ю. Искусственное и естественное. Новейший философский словарь. 3-е изд., исправл. Минск: Книжный Дом, 2003. 1279 с. (Мир энциклопедий)
- Пушкарев А.В. Философские основания искусственного интеллекта: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01 – онтология и теория познания. Уфа, 2017. 164 с.
- Бабайцев А.Ю. Искусственное и естественное. Новейший философский словарь. 3-е изд., исправл. Минск: Книжный Дом, 2003. 1279 с. (Мир энциклопедий)
- Пушкарев А.В. Философские основания искусственного интеллекта: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01 – онтология и теория познания. Уфа, 2017. 164 с.
- McCarthy J. et al. A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. AI Magazine. 2006. Vol. 27, No. 4. P. 12–14.
- Бостром Н. Искусственный интеллект. Этапы. Угрозы. Стратегии. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. 760 с.
- Понкин И. В., Редькина А. И. Искусственный интеллект с точки зрения права. Вестник РУДН. Серия Юридические науки. 2018. Т. 22, № 1. С. 91–109.
- Ястребов О.А. Правосубъектность электронного лица: теоретико-методологические подходы. Труды Института государства и права РАН. 2018. Т. 13, № 2. С. 36–55.
- Пушкарев А.В. Философские основания искусственного интеллекта: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01 – онтология и теория познания. Уфа, 2017. 164 с.
- Nilsson N.J. The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements. New York: Cambridge University Press, 2009.
- Пушкин В.Г. К проблеме «искусственного интеллекта». Вопросы философии. 1978. № 5. С. 48–54.
- Castro D., New J. The Promise of Artificial Intelligence. Center for data innovation. 2016. 44 p.
- Sager J.C. Language Engineering and Translation: Consequences of Automation. Amsterdam, 1994.
- Сайт Европейской ассоциации машинного перевода EAMT / European Association for Machine Translation EAMT. URL: <http://www.eamt.org/mt.html>
- Hutchins J. The IAMT Certification Initiative and Defining Translation System Categories. Proceedings of 5th EAMT Workshop. Slovenia, 2000.
- Somers H.L. Introduction. Computers and Translation: A Translator's Guide. Amsterdam, 2003.
- Фролов С.В., Паньков Д.А. Проблемы построения машинного перевода. Тамбов, 2008.
- Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд., перераб. М.: Флинта: Наука, 2003. 320 с.
- French Instruction to Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules. URL: <https://www.soin-et-nature.com/fr/19965-nutrisante-derma-solaire-bronzage-150-capsules.html>
- English Instruction to Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules. URL: <https://www.soin-et-nature.com/en/19965-nutrisante-derma-sun-tanning-150-capsules.html>

Kapranov Ya., Glushchenko M. Interpretation of French-English medical discourse texts (case study of translations performed by man and machine)

Summary. The article interprets the finished two English translations (performed by man translator and machine) of the French fragment of the instructions for Nutrisanté Derma Sun Tanning 150 Capsules. As a result, it was possible to record transformations and coincidences in target translation languages at lexical and syntactic levels.

The theoretical concept of the article is based on three provisions about artificial intelligence: 1) “intelligence” and “intellectualism”: if intelligence is an algorithm for solving those problems that were set by man consciousness; then intellectualism is a philosophical doctrine that puts knowledge in the first place with the help of intellect and metaphysically moving it away from sensory cognition and practice, so any algorithm can be programmatically described and modelled, which led to the concept of “artificial intelligence”, i.e. the creation of artificial algorithms way; 2) natural intelligence vs. artificial intelligence: if natural intelligence is a man as a natural being who cannot reflect the world, because he becomes under the influence of scientific and technological progress; then artificial intelligence is associated with the structure of cognitive abilities; 3) strong vs. weak artificial intelligence: if strong artificial intelligence is a machine analogue of the human mind, then weak artificial intelligence is a program designed to help a person in his / her intellectual activity; 4) machine translation

is an action performed on a computer to convert text in one natural language into equivalent in content text in another language, as well as the result of such action.

In the course of the interpretation it was possible to record, on the one hand, translation transformations both at the lexical level, characterized by the transition of one lexicosemantic variant in the target language₁ to another in the target language₂, and at the syntactic level, characterized mainly by word order change in the sentences of target language₁ and tar-

get language₂; on the other hand, translation coincidences can be traced both at the lexical and semantic levels, which are explained by the complete correspondence between the perception of human consciousness and the artificial consciousness of the machine of different contexts.

Key words: interpretation, source language, target language, intelligence, intellectualism, natural intelligence, artificial intelligence, strong intelligence, weak artificial intelligence, machine translation.